

Hoogst toelaatbare pachtprizen per pachtprijsgebied

Berekend over de periode 2003-2007

W.H. van Everdingen

J. Luijt

M.J. Voskuilen

Nota 09-37

Augustus 2009

Projectcode 21330

LEI Wageningen UR, Den Haag

LEI Wageningen UR kent de werkvelden:

- Internationaal beleid
- Ontwikkelingsvraagstukken
- Consumenten en ketens
- Sectoren en bedrijven
- Milieu, natuur en landschap
- Rurale economie en ruimtegebruik

Dit rapport maakt deel uit van het werkveld Sectoren en bedrijven.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Hoogst toelaatbare pachtprizen per pacht prijsgebied; Berekend over de periode 2003-2007

Everdingen, W.H. van, J. Luijt en M.J. Voskuilen

Nota 09-37

37 p., fig., tab., bijl.

Bestellingen

070-3358330

publicatie.lei@wur.nl

© LEI, 2009

Overname van de inhoud is toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Het LEI is ISO 9000 gecertificeerd.

Inhoud

	Woord vooraf	5
	Samenvatting	6
1	Inleiding	9
2	Los land: grondbeloning en veranderpercentage per pacht prijsgebied	10
	2.1 Los bouw- en grasland	10
	2.2 Los tuinland	14
3	Hoogst toelaatbare pacht prijs bedrijfsgebouwen en agrarische woningen	16
	3.1 Bedrijfsgebouwen	16
	3.2 Agrarische woningen	16
4	Wijzigingen ten opzichte van het Pacht prijzen besluit 2007	19
	4.1 Inkomenscorrectie voor de prijsmutatie in de post 'omzet en aanwas'	19
	4.2 Meer pacht prijs gebieden	20
	Literatuur	22
	Bijlagen	
	1 De gemiddelde grondbeloning op land- en tuinbouwbedrijven in de periode 2003-2007	23
	2 Laatste betaalde pacht	31
	3 Gevolg correctie 'omzet en aanwas' en overige aanpassingen in het Bedrijven-Informatienet	36

Woord vooraf

In opdracht van en gefinancierd door de directie Landbouw van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft LEI Wageningen UR diverse berekeningen uitgevoerd ten behoeve van de tweejaarlijkse aanpassing van de hoogst toelaatbare pachtprizen voor zowel nieuwe als bestaande reguliere pachtovereenkomsten (en geliberaliseerde pachtovereenkomsten van langer dan 6 jaar). Voor los bouw- en grasland is dit gedaan voor 14 pachtprijsgebieden en voor los tuinland voor 2 pachtprijsgebieden. Ten slotte zijn de hoogst toelaatbare pachtprizen voor agrarische woningen en agrarische bedrijfsgebouwen berekend. Het laatste onderdeel is gefinancierd uit het Beleidsondersteunend Onderzoek (BO), cluster Vitaal Landelijk Gebied, naar aanleiding van een helpdeskvraag (HD3167) van Mw. Kersbergen van de directie Landbouw van het ministerie van LNV.

Namens de opdrachtgever is het onderzoek begeleid door Lianne Kersbergen van de directie Landbouw van het ministerie van LNV, bijgestaan door Anne-Marie Nacinovic van de directie Juridische Zaken van het ministerie van LNV. Het onderzoek is uitgevoerd door Walter van Everdingen, Jan Luijt (projectleider) en Martien Voskuilen van LEI Wageningen UR.

Den Haag, augustus 2009

Prof.dr.ir. R.B.M. Huirne
Algemeen Directeur LEI Wageningen UR

Samenvatting

Het LEI heeft in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit berekeningen uitgevoerd voor de tweejaarlijkse herziening van de pachtprizen voor los land (land zonder woningen of andere opstallen), agrarische bedrijfsgebouwen en agrarische woningen. Deze aanpassingen vloeien voort uit de artikelen 2 (land zonder woningen of andere opstallen), 14, eerste lid en 15, eerste lid (agrarische woningen), 16, tweede lid, en 20, eerste lid (bedrijfsgebouwen), van het Pachtprizenbesluit 2007. De prijzen en percentages gelden vanaf 1 september 2009. In vergelijking met de berekening van de pachtprizen in 2007 zijn twee aanpassingen aangebracht. De prijsmutatie van de post 'omzet en aanwas' is uit de grondbeloning gehaald en het aantal pachtprinsgebieden voor los bouw- en grasland is vergroot van 8 naar 14.

Los bouw- en grasland

De hoogst toelaatbare pachtprijs voor nieuwe overeenkomsten - aangegaan op of na 1 september 2007 - voor reguliere pacht en geliberaliseerde pacht langer dan zes jaar voor los bouw- en grasland, is voor elk van de 14 pachtprinsgebieden weergegeven in tabel 1 (kolom 2). De hoogst toelaatbare pachtprijs is gelijk aan de gemiddelde grondbeloning over de jaren 2003-2007 van akkerbouw- en melkveebedrijven met een omvang van 70 tot 400 nge (Nederlandse grootte-eenheid, een maat voor de economische omvang van bedrijven), inclusief een correctie voor de rendementseis van de verpachters.

De hoogst toelaatbare pachtprijs voor bestaande overeenkomsten - aangegaan voor 1 september 2007 - voor los bouw- en grasland, is voor elk van de 14 pachtprinsgebieden gelijk aan het veranderpercentage (tabel 1, kolom 3). Dat percentage is verkregen door de regionale grondbeloning te delen door de laatst betaalde pacht (x 100%). De laatst betaalde pacht wordt in principe ontleend aan het jaar voorafgaand aan de tweejaarlijkse herziening. Omdat de laatst betaalde pacht in 2008 op het moment van berekenen niet beschikbaar was, is deze berekend door de in 2006 betaalde pacht te verhogen met de maximale verhoging volgens het Pachtprizenbesluit 2007.

Tabel 1 Pachtprijs (€ per hectare) in 2008, hoogst toelaatbare pachtprijs (€ per hectare) voor nieuwe contracten - aangegaan op of na 1 september 2007 - en hoogst toelaatbare pachtprijs voor bestaande contracten (veranderpercentage) - aangegaan voor 1 september 2007 - voor los bouw- en grasland per pachtprinsgebied			
Pachtprinsgebied	Pachtprijs 2008	Hoogst toelaatbare pachtprijs nieuwe contracten (grondbeloning 2003/07)	Hoogst toelaatbare pachtprijs bestaande contracten (veranderpercentage)
Bouwhoek en Hogeland	490	599	22
Veenkoloniën en Oldambt	383	421	10
Noordelijk weidegebied	456	627	37
Oostelijk veehouderijgebied	516	635	23
Centraal veehouderijgebied	474	646	36
IJsselmeerpolders	705	942	34
Westelijk Holland	440	404	-8
Waterland en Droogmakerijen	419	514	23
Hollands/Utrechts weidegebied	474	533	13
Rivierengebied	468	667	43
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	516	606	17
Zuidwest-Brabant	579	570	-2
Zuidelijk veehouderijgebied	564	736	31
Zuid-Limburg	570	539	-5

In artikel 3 van het Pachtprizenbesluit 2007 is opgenomen dat de hoogst toelaatbare pachtprijs maximaal 2% van de vrije verkeerswaarde van het desbetreffende land mag bedragen. Voor bestaande contracten is in 2009 een extra plafond ingevoerd. Het nieuwe, extra maximum houdt in dat de pachtprijs van bestaande contracten door toepassing van het veranderpercentage niet meer dan 10% boven de hoogst toelaatbare pachtprijs van nieuwe contracten - de regionorm - mag uitkomen. Als de laatst betaalde pacht nu al hoger is dan dit nieuwe maximum, dan kan de pachtprijs niet verder stijgen (maar wel dalen bij een negatief veranderpercentage). Beide maxima gelden ook voor contracten voor los tuinland.

Los tuinland

De berekening van de hoogst toelaatbare pachtprijs voor los tuinland is gelijk aan die voor los bouw- en grasland met uitzondering van de pachtprijsgebieden. Voor los tuinland worden 2 gebieden onderscheiden: Westelijk Holland en de rest van Nederland. In tabel 2 zijn de hoogst toelaatbare pachtprizen voor nieuwe en bestaande contracten voor los tuinland opgenomen.

Tabel 2 Pachtprijs (€ per hectare) in 2008, hoogst toelaatbare pachtprijs (€ per hectare) voor nieuwe contracten - aangegaan op of na 1 september 2007 - en hoogst toelaatbare pachtprijs voor bestaande contracten (veranderpercentage) - aangegaan voor 1 september 2007 - voor los tuinland per pachtprijsgebied			
Pachtprijsgebied	Pachtprijs 2008	Hoogst toelaatbare pachtprijs nieuwe contracten (grondbeloning 2003/07)	Hoogst toelaatbare pachtprijs bestaande contracten (veranderpercentage)
Westelijk Holland	1.053	1.678	59
Rest van Nederland	959	1.589	66

Agrarische bedrijfsgebouwen

De hoogst toelaatbare pachtprizen voor nieuwe overeenkomsten - aangegaan op of na 1 september 2007 - voor agrarische bedrijfsgebouwen zijn vermeld in tabel 3. Ten opzichte van het Pachtprizenbesluit 2007 is elk bedrag van de tabel met 3,24% verhoogd. Dit percentage is gebaseerd op de gemiddelde jaarlijkse inflatie volgens de Consumentenprijsindex (CPI) over de afgelopen vijf jaar (2004-2008). De jaarlijkse inflatie bedroeg in deze periode 1,62%. Aangezien de hoogst toelaatbare pachtprizen voor bedrijfsgebouwen om de twee jaar worden gewijzigd, zijn de bedragen van het Pachtprizenbesluit 2007 met (2x1,62%=) 3,24% verhoogd.

De pachtprizen voor bestaande overeenkomsten - aangegaan voor 1 september 2007 - worden met hetzelfde percentage (3,24%) gewijzigd.

Tabel 3 Hoogst toelaatbare pachtprijs (€ per hectare) voor nieuwe contracten - aangegaan op of na 1 september 2007 - voor agrarische bedrijfsgebouwen				
Aard van het bedrijf	Grootteklasse in hectaren	Doelmatigheid		
		zeer goed	voldoende	slecht
Veeteelt- en gemengde bedrijven	tot 15	459	249	70
	15-25	386	216	54
	25-35	340	186	52
	35-45	284	172	52
Akkerbouwbedrijven	tot 15	383	224	57
	15-25	351	197	54
	25-35	308	176	52
	35-45	262	132	52

Bron: CBS, Pachtprizenbesluit 2007.

Agrarische woningen

Bij de vaststelling van de hoogst toelaatbare pacht prijs voor nieuwe overeenkomsten - aangegaan op of na 1 september - voor agrarische woningen wordt aangesloten bij het geldende puntenstelsel voor zelfstandige woningen. De minister van VROM stelt jaarlijks het maximale huur stijgingspercentage per woning vast, doorgaans op basis van het inflatiepercentage. Voor 2008 bedroeg het 1,6% (het inflatiepercentage over 2007) en voor 2009 is het 2,5% (het inflatiepercentage over 2008). Over deze twee jaar komt de huurprijsverhoging uit op 4,14% (het product van 1,6% en 2,5%). Door de maximale huurprijsgrenzen voor agrarische woningen van 2007 te verhogen met de huurprijsverhoging van 4,14%, krijgen we de maximale huurprijsgrenzen voor 2009 (zie tabel 3.2). Impliciet wordt door deze werkwijze de aftrek van 0,34 cent per punt voor agrarische woningen verhoogd met hetzelfde percentage.

De pacht prijzen voor bestaande overeenkomsten - aangegaan voor 1 september 2007 - worden met 4,14% aangepast (bij een gelijk puntentotaal).

1 Inleiding

In opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zijn berekeningen uitgevoerd voor de tweejaarlijkse herziening van de pachtprizen voor overeenkomsten voor los¹ bouw- en grasland, los tuinland, agrarische bedrijfsgebouwen en agrarische woningen, volgens de methode van het Pachtprizenbesluit 2007 (Heisterkamp en Valk, 2007, bijlage 4). De herziening van de pachtprizen krijgt zijn beslag in wijziging van de Uitvoeringsregeling pacht. Voorzien is in de vaststelling van de hoogst toelaatbare pachtprizen voor overeenkomsten die op of na 1 september 2007 zijn aangegaan en in de vaststelling van de percentages waarmee de geldende pachtprizen voor overeenkomsten die zijn aangegaan voor 1 september 2007 wijzigen (de zogenaamde 'veranderpercentages'). De prijzen en percentages gelden vanaf 1 september 2009.

Voor nieuwe overeenkomsten (aangegaan op of na 1 september 2007) voor reguliere pacht en geliberaliseerde pacht langer dan zes jaar voor los land (bouw-, gras- en tuinland), is per pachtprijsgebied de hoogst toelaatbare pachtprijs berekend. Daarnaast is voor bestaande pachtovereenkomsten (aangegaan voor 1 september 2007) voor los land, per pachtprijsgebied het veranderpercentage berekend. Voor de berekening van de hoogst toelaatbare pachtprijs van nieuwe pachtovereenkomsten zijn van de volgende vier stappen, de eerste twee nodig. Voor de berekening van de hoogst toelaatbare pachtprijs van bestaande overeenkomsten zijn ook nog de laatste twee stappen nodig (zie hoofdstuk 2):

- de over de jaren 2003-2007 gemiddelde grondbeloning per hectare van akkerbouw- en melkveebedrijven met een bedrijfsomvang tussen de 70 en 400 nge;
- een eventuele correctie daarvan in verband met het door verpachters gewenste (directe) rendement, zijnde een percentage van de prijs van verpachte landbouwgronden;
- de laatst betaalde pacht per hectare, exclusief waterschapslasten;
- het veranderpercentage, zijnde het quotiënt van de (gecorrigeerde) grondbeloning per hectare en de laatst betaalde pacht per hectare.

De berekening van de hoogst toelaatbare pachtprizen voor los land is op twee punten aangepast in vergelijking met die van de pachtprizen in 2007. De eerste wijziging is een correctie op de inkomensbepaling: inkomen voortkomend uit de prijsmutatie van de post 'omzet en aanwas' wordt uit het inkomen en daarmee uit de grondbeloning gehaald. Het effect van deze correctie wordt in hoofdstuk 4 besproken. De tweede aanpassing is een uitbreiding van het aantal pachtprijsgebieden voor los bouw- en grasland van 8 naar 14, inclusief de daarmee samenhangende gewijzigde weging van de bedrijven in het Bedrijven-Informatienet.

Naast deze wijzigingen in de berekeningen heeft het kabinet in juni 2009 besloten dat de pachtprijs van bestaande overeenkomsten voor los land niet meer dan 10% mag uitstijgen boven de hoogst toelaatbare pachtprijs voor nieuwe pachtovereenkomsten, de regionorm. Pachtprizen die hier al boven zitten, kunnen niet verder stijgen maar wel dalen bij een negatief veranderpercentage.

---

¹ Land zonder woningen of andere opstallen.

2 Los land: grondbeloning en veranderpercentage per pacht prijsgebied

2.1 Los bouw- en grasland

2.1.1 Grondbeloning op basis van de periode 2003-2007

Conform artikel 2 van het Pachtprizenbesluit 2007 worden de hoogst toelaatbare pachtprizen berekend voor land zonder woningen of andere opstallen voor zowel nieuwe contracten als voor bestaande overeenkomsten. Deze worden berekend op basis van gegevens van bedrijven in het Bedrijven-Informatienet van het LEI over de periode 2003-2007 (artikel 8, derde lid van het Pachtprizenbesluit 2007).

Door de goede bedrijfsuitkomsten in 2006 (akkerbouw) en 2007 (melkveehouderij) en het vervallen van de jaren 2001 (redelijk tot goed jaar) en 2002 (slecht jaar), stijgt de gemiddelde grondbeloning in de periode 2003-2007 van € 511 per hectare (periode 2001-2005) tot € 646 per hectare (tabel 2.1). Het betreft de grondbeloning nadat daarop 1% van het (pachters)vermogen voor noodzakelijke vermogensgroei in mindering is gebracht. In bijlage 1 is de berekening van de grondbeloning nader toegelicht.

Pacht prijsgebied	2003	2004	2005	2006	2007	2003-2007
Bouwhoek en Hogeland	601	38	380	1.123	1.189	665
Veenkoloniën en Oldambt	261	261	303	395	879	421
Noordelijk weidegebied	392	478	705	673	1.226	697
Oostelijk veehouderijgebied	353	488	801	510	1.196	668
Centraal veehouderijgebied	339	222	741	505	1.210	587
IJsselmeerpolders	968	-71	721	2.260	1.238	1.047
Westelijk Holland	286	94	387	556	525	367
Waterland en Droogmakerijen	502	399	539	591	819	571
Hollands/Utrechts weidegebied	480	277	402	417	963	508
Rivierengebied	168	390	701	739	1.303	635
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	667	35	629	1.175	532	606
Zuidwest-Brabant	325	150	568	780	810	518
Zuidelijk veehouderijgebied	630	500	828	823	1.138	775
Zuid-Limburg	96	243	479	601	1.071	490
Nederland	457	312	626	794	1.051	646

Bron: Informatienet.

2.1.2 Correctie voor vereiste directe rendement

Het door verpachters vereiste directe rendement (artikel 9 van het Pachtprizenbesluit 2007) wordt afgeleid van het rendement van risicomijdende vastrentende waarden. Het wordt berekend door het driejarig voortschrijdend gemiddelde van de reële lange kapitaalmarktrente, zijnde het effectief rendement van de 10-jarige Euro Interest Rate Swap (Euro IRS) minus de inflatie, te vermeerderen met een opslag voor grondlasten, beheerkosten, belastingen en risico. De Euro IRS bedroeg in de periode december 2005-december 2008 4,336% en de inflatie (gebaseerd op de HCIP, de geharmoniseerde consumentenprijsindex) 2,146%, waarmee de reële lange kapitaalmarktrente uitkomt op $(4,336\% - 2,146\%) = 2,19\%$. Daarbij komt de opslag voor grondlasten, beheerkosten, belastingen en risico van 1,25%. Het vereist direct rendement voor het Pachtprizenbesluit 2009 bedraagt dan $(2,19\% + 1,25\%) = 3,44\%$ van de verpachte waarde: dat wil zeggen 1,72% van de vrije verkeerswaarde.

Tabel 2.2 Grondprijs, vereist directe rendement, grondbeloning (€ per hectare) en verhouding rendementseis en grondbeloning				
Pachtprijsgebied	Grondprijs 2007	Vereiste directe rendement a)	Grondbeloning 2003-2007	Rendementseis/ Grondbeloning
Bouwhoek en Hogeland	24.639	424	665	0,64
Veenkoloniën en Oldambt	23.334	401	421	0,95
Noordelijk weidegebied	24.330	418	697	0,60
Oostelijk veehouderijgebied	32.222	554	668	0,83
Centraal veehouderijgebied	41.697	722	587	1,23
IJsselmeerpolders	42.038	723	1.047	0,69
Westelijk Holland	33.017	568	367	1,55
Waterland en Droogmakerijen	23.911	411	571	0,72
Hollands/Utrechts weidegebied	33.223	571	508	1,12
Rivierengebied	41.444	713	635	1,12
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	35.279	607	606	1,00
Zuidwest-Brabant	37.813	650	518	1,26
Zuidelijk veehouderijgebied	39.037	671	775	0,87
Zuid-Limburg	39.964	687	490	1,40

a) 3,44% van de prijs van verpachte landbouwgrond. De prijs van verpachte grond is gelijk aan gesteld aan de helft van de prijs van landbouwgrond in onverpachte staat.

Bron: *Land- en tuinbouwcijfers 2008* (grondprijs 2007); CBS (geharmoniseerde consumentenprijsindex, HCIP); www.isda.org/Reuters (Euro IRS); Informatienet (grondbeloning 2003-2007).

Het vereiste directe rendement is onderdeel van de berekening van de tweejaarlijkse pachtnormen, met dien verstande dat het een correctiefactor is op de berekende grondbeloning. De twee pijlers (grondbeloning en vereist direct rendement) worden op elkaar gedeeld (tabel 2.2: 4e kolom) en de uitkomst daarvan kan per pachtprijsgebied aanleiding zijn om de grondbeloning te corrigeren. In tabel 2.3 zijn de correctiefactoren opgenomen.

Tabel 2.3 Correctiefactoren grondbeloning (%)	
Vereiste directe rendement/grondbeloning	Correctiefactor grondbeloning in %
<0,8	-10
0,8-0,9	-5
0,9-1,1	0
1,1-1,2	+5
>1,2	+10

Bron: Artikel 9, eerste lid van het Pachtprijzenbesluit 2007.

De correctiefactoren werken als volgt:

- bij een afwijking van minder dan 10% tussen de grondbeloning en het vereiste directe rendement wordt geen correctie toegepast;
- bij afwijkingen tussen 10 en 20% wordt de grondbeloning met 5% gecorrigeerd;
- en bij een afwijking van meer dan 20% wordt de grondbeloning met 10% gecorrigeerd.

Met andere woorden, bij een verhouding kleiner dan 0,8 wordt de grondbeloning met 10% verlaagd, tussen 0,8 en 0,9 is de aftrek 5%, tussen 0,9 en 1,1 vindt geen correctie plaats, tussen 1,1 en 1,2 wordt de grondbeloning met 5% verhoogd en bij een verhouding groter dan 1,2 wordt de grondbeloning met 10% verhoogd. In tabel 2.4 zijn deze correcties op de grondbeloning (2003-2007) verwerkt.

Tabel 2.4 Grondbeloning (€ per hectare) voor en na correctie voor vereiste directe rendement verpachters				
Pachtprijsgebied	Grondbeloning 2003-2007	Rendementseis/ Grondbeloning	Correctie-percentage	Grondbeloning na correctie
Bouwhoek en Hogeland	665	0,64	-10	599
Veenkoloniën en Oldambt	421	0,95	0	421
Noordelijk weidegebied	697	0,60	-10	627
Oostelijk veehouderijgebied	668	0,83	-5	635
Centraal veehouderijgebied	587	1,23	10	646
IJsselmeerpolders	1.047	0,69	-10	942
Westelijk Holland	367	1,55	10	404
Waterland en Droogmakerijen	571	0,72	-10	514
Hollands/Utrechts weidegebied	508	1,12	5	533
Rivierengebied	635	1,12	5	667
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	606	1,00	0	606
Zuidwest-Brabant	518	1,26	10	570
Zuidelijk veehouderijgebied	775	0,87	-5	736
Zuid-Limburg	490	1,40	10	539

Bron: zie tabel 4.2 en tabel 4.3.

2.1.3 Laatst betaalde (reguliere) pachtprijs

Om de laatst betaalde pacht - de concrete actuele gemiddelde pachtprijs - te bepalen is gekozen voor de pachtprijs van 2006 in combinatie met de toegestane pachtprijsverhogingen volgens het Pachtprijzenbesluit 2007. De reden is dat de gegevens van het jaar 2008 bij het maken van de berekeningen (begin juni 2009) nog niet volledig beschikbaar waren, en 2007 minder geschikt is omdat in dat jaar de overgang valt van de 'oude' naar de 'nieuwe' prijzen (die vanaf 1 september 2007 in rekening kunnen worden gebracht). De prijzen van dat jaar bestaan uit een mix van oude en nieuwe pachtprijzen en geven daarom geen goed beeld van de laatst betaalde pacht.

Tabel 2.5 Reguliere pachtprijs en waterschapslasten (€ per hectare) op akkerbouw- en melkveebedrijven, 2006					
Pachtprijsgebied	Pachtprijs 2006 a)	Waterschapslasten 2006		Pachtprijs 2006 b)	Pachtprijs 2008 c)
		totaal	doorberekend		
Bouwhoek en Hogeland	412	64	20	392	490
Veenkoloniën en Oldambt	367	71	19	348	383
Noordelijk weidegebied	394	61	23	371	456
Oostelijk veehouderijgebied	438	60	25	413	516
Centraal veehouderijgebied	390	28	11	379	474
IJsselmeerpolders	566	87	2	564	705
Westelijk Holland	416	65	16	400	440
Waterland en Droogmakerijen	399	63	18	381	419
Hollands/Utrechts weidegebied	446	52	15	431	474
Rivierengebied	445	60	20	425	468
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	446	65	33	413	516
Zuidwest-Brabant	471	25	8	463	579
Zuidelijk veehouderijgebied	464	37	13	451	564
Zuid-Limburg	470	37	14	456	570

a) Inclusief doorberekende waterschapslasten; b) Exclusief doorberekende waterschapslasten; c) Exclusief doorberekende waterschapslasten, inclusief de maximale verhoging van het Pachtprijzenbesluit 2007.
Bron: Informatienet; Unie van Waterschappen; Pachtprijzenbesluit 2007.

In de betaalde pachtsom kunnen ook vergoedingen voor waterschapslasten, landinrichtingsrente, en registratiekosten van de grondkamer zijn opgenomen. Om een kale pacht prijs te kunnen bepalen, dient voor deze kosten te worden gecorrigeerd. Net zoals voor de berekeningen voor de Uitvoeringsregeling pacht prijzen van 2007 wordt dat wel gedaan voor de waterschapslasten, maar niet voor de andere vergoedingen, omdat het hierbij om gemiddeld kleine bedragen gaat en het ontbreken van informatie om een goede berekening te kunnen maken. Ten slotte is op de kale pacht prijs van 2006 de verhoging van de Regeling pacht prijzen van 2007 toegepast, teneinde een schatting van de laatst betaalde pacht in 2008 te krijgen (tabel 2.5). In bijlage 2 is dieper ingegaan op de berekening van de laatst betaalde pacht prijzen (waaronder de bepaling van de waterschapslasten).

2.1.4 Grondbeloning en veranderpercentage voor 14 pacht prijsgebieden

Voor nieuwe pacht overeenkomsten voor los bouw- en grasland geldt per gebied als hoogst toelaatbare pacht prijs de grondbeloning (tabel 2.6, kolom 2) met een maximum van 2% van de vrije verkoopwaarde van het perceel. Voor bestaande contracten gelden de veranderpercentages (tabel 2.6, kolom 4), waarbij de pacht prijs wordt begrensd door twee maxima. De pacht prijs mag niet hoger zijn dan 2% van de vrije verkoopwaarde van het perceel, en hij mag de regionorm niet meer dan 10% overschrijden. Als de pacht prijs al boven het laatstgenoemde maximum zit, kan hij niet verder stijgen (maar wel dalen bij een negatief veranderpercentage). De procentuele stijging blijkt in de meeste pacht prijsgebieden aanzienlijk. Daarnaast zijn er ook drie pacht gebieden met een negatief veranderpercentage. Dat zijn gebieden die in het Pacht prijzenbesluit 2007 (bijlage bij artikel 1) bij andere gebieden waren gevoegd. De uitbreiding van het aantal pacht prijsgebieden heeft, gezien de verschillen van de grondbeloning per pacht prijsgebied, tot een zuiverder berekening geleid. Naar verwachting zal bij effectuering van prijsverhogingen in meerdere individuele gevallen de pacht prijs worden afgeknot op 2% van de vrije grond prijs, of oplopen tegen het plafond op de regionorm (maximaal 10% overschrijding), of worden bevroren omdat de laatst betaalde pacht prijs al boven laatstgenoemd maximum ligt.

Tabel 2.6 Pacht prijs, gecorrigeerde grondbeloning, verschil (€ per hectare) en veranderpercentage				
Pacht prijsgebied	Pacht prijs 2008	Grondbeloning 2003-2007	Verskil	Veranderpercentage
Bouwhoek en Hogeland	490	599	109	22
Veenkoloniën en Oldambt	383	421	38	10
Noordelijk weidegebied	456	627	171	37
Oostelijk veehouderijgebied	516	635	118	23
Centraal veehouderijgebied	474	646	172	36
IJsselmeerpolders	705	942	237	34
Westelijk Holland	440	404	-36	-8
Waterland en Droogmakerijen	419	514	95	23
Hollands/Utrechts weidegebied	474	533	59	13
Rivierengebied	468	667	199	43
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	516	606	90	17
Zuidwest-Brabant	579	570	-9	-2
Zuidelijk veehouderijgebied	564	736	173	31
Zuid-Limburg	570	539	-31	-5

2.2 Los tuinland

2.2.1 Grondbeloning op basis van de periode 2003-2007

De hoogst toelaatbare pacht prijs en het veranderpercentage voor los tuinland worden voor twee pacht prijs gebieden vastgesteld, Westelijk Holland en Rest van Nederland. Bij deze tweedeling zijn er voldoende opengrondstuinbouwbedrijven in beide gebieden om betrouwbare gemiddelden te kunnen berekenen (artikel 12 lid 3 van het Pacht prijzen besluit 2007). Zie tabel 2.7 en bijlage 1 voor een nadere toelichting op de berekeningen voor los tuinland.

Tabel 2.7		Aantal opengrondstuinbouwbedrijven (exclusief witloftrekbedrijven) in het Informatienet, 70-400 nge				
Pachtprijsgebied	2003	2004	2005	2006	2007	2003-2007
Westelijk Holland a)	34	33	29	25	23	29
Rest van Nederland	26	28	32	31	34	30

a) Exclusief boomkwekerij in het landbouwgebied Boskoop en Rijnveld.
Bron: Informatienet.

De grondbeloning van de boomkwekerijbedrijven in het landbouwgebied Boskoop en Rijnveld (bestaande uit de gemeenten Boskoop en Rijnwoude) wordt bij de berekeningen niet meegenomen (artikel 12, eerste lid, van het Pacht prijzen besluit 2007). Voorzover nieuwe reguliere pacht overeenkomsten in Boskoop en Rijnveld worden afgesloten, geldt de pacht norm voor tuinland in Westelijk Holland. Voor bestaande reguliere pacht contracten geldt het veranderpercentage van Westelijk Holland.

Tabel 2.8		Grondbeloning (€ per hectare) bedrijven 70-400 nge				
Pachtprijsgebied	2003	2004	2005	2006	2007	2003-2007
Westelijk Holland a)	2.212	791	1.126	2.686	1.235	1.598
Rest van Nederland	2.240	1.824	1.245	2.059	1.344	1.765

a) Exclusief boomkwekerij in het landbouwgebied Boskoop en Rijnveld.
Bron: Informatienet.

De grondbeloning voor de opengrondstuinbouwbedrijven in de 2 pacht prijs gebieden is opgenomen in tabel 2.8. Ten opzichte van de berekeningen voor het Pacht prijzen besluit 2007 zijn er twee zaken gewijzigd, waardoor in de overlappende jaren (2003, 2004 en 2005) de grondbeloning enigszins afwijkt van de berekeningen in 2007. De wijzigingen betreffen de aanpassing van de weging evenals het opschonen van het steekproefbestand (zie bijlage 1). Voor wat betreft het laatste waren er bij de berekeningen van 2007 in Westelijk Holland een aantal bedrijven onderdeel van de selectie van de steekproef (70-400 nge), die daar qua bedrijfsomvang niet in thuis bleken te horen. Dergelijke bedrijven van soms wel 1.000 nge zijn uit de geselecteerde steekproef verwijderd, met als gevolg dat de grondbeloning in overlappende jaren in met name Westelijk Holland afwijkt ten opzichte van de berekeningen in 2007. In de Rest van Nederland bleek de afwijking beperkt.

2.2.2 Correctie voor vereiste directe rendement

De rendementseis - het vereiste directe rendement van de verpachter - is in Westelijk Holland 15% hoger dan de grondbeloning, zodat de grondbeloning met 5% naar boven is bijgesteld (tabel 2.3 en tabel 2.9). In de Rest van Nederland is het vereiste rendement beduidend lager dan de grondbeloning, wat resulteert in een verlaging van de grondbeloning met 10%.

Tabel 2.9 Grondprijs, vereist directe rendement, grondbeloning (€ per hectare) en verhouding rendementseis en grondbeloning					
Pachtprijsgebied	Grondprijs 2007	Vereiste directe rendement b)	Grondbeloning 2003-2007	Rendementseis/ Grondbeloning	Grondbeloning na correctie c)
Westelijk Holland a)	107.190	1.844	1.598	1,15	(1,05x1.598=) 1.678
Rest van Nederland	41.353	711	1.765	0,40	(0,90x1.765=) 1.589

a) Exclusief boomkwekerij in het landbouwgebied Boskoop en Rijnveld; b) 3,44% van de waarde in verpachte staat (helpt van de eindbalanswaarden van onverpachte gronden van bloembollen- en opengrondstuinbouwbedrijven en van boomkwekerijbedrijven, exclusief Boskoop en Rijnveld); c) Correctiefactoren zijn opgenomen in tabel 2.3.
Bron: Informatienet (grondprijs 2007 en grondbeloning 2003-2007), CBS (geharmoniseerde consumentenprijsindex, HCIP), www.isda.org/Reuters (Euro IRS), Pachtprijzenbesluit 2007.

2.2.3 Laatst betaalde (reguliere) pachtprijs

Reguliere pacht komt in de opengrondstuinbouw weinig voor. Teeltpacht, korte geliberaliseerde pacht en overige ('grijze en zwarte') pacht zijn de belangrijkste pachtvormen in de opengrondstuinbouw, vooral in de bloembollensector (reizende bollenkraam). In de bloembollensector is reguliere pacht een uitzondering. Het is met behulp van het LEI Informatienet dan ook niet mogelijk om voor elk van de 2 gebieden een betrouwbare schatting te geven van de laatst betaalde reguliere pacht. Vandaar dat, conform artikel 12, tweede lid, van het Pachtprijzenbesluit 2007, de grondkamer is verzocht informatie beschikbaar te stellen over de betaalde pachtprijs van reguliere overeenkomsten in 2008 (zie bijlage 2). De laatst betaalde pacht komt in Westelijk Holland uit op € 1.053 per hectare en in de Rest van Nederland op € 959 per hectare (tabel 2.10: 1e kolom).

2.2.4 Grondbeloning en veranderpercentage voor 2 pachtprijsgebieden

Voor nieuwe pachtovereenkomsten van tuinland geldt per gebied als hoogst toelaatbare pachtprijs de grondbeloning in tabel 2.10 (2e kolom) met een maximum van 2% van de vrije verkoopwaarde van het perceel. Voor bestaande contracten gelden de veranderpercentages van kolom 4, waarbij de pachtprijs wordt begrensd door twee maxima. De pachtprijs mag niet hoger zijn dan 2% van de vrije verkoopwaarde van het perceel, en hij mag de regionorm niet meer dan 10% overschrijden. Als de pachtprijs al meer dan 10% boven de regionorm ligt, kan hij niet verder stijgen (maar wel dalen bij een negatief veranderpercentage). De veranderpercentages zijn, evenals dat bij de berekeningen in 2007 het geval was, vrij hoog. Het is vooral een gevolg van het grote verschil tussen de berekende grondbeloning en de laatst betaalde pacht en daarmee mede een gevolg van de aftopping van het veranderpercentage in 2007 op 25% (artikel 10, tweede lid, Pachtprijzenbesluit 2007).

Tabel 2.10 Pachtprijs, gecorrigeerde grondbeloning, verschil (€ per hectare) en veranderpercentage				
Pachtprijsgebied	Pachtprijs 2008	Grondbeloning 2003-2007	Vershil	Veranderpercentage
Westelijk Holland	1.053	1.678	625	59
Rest van Nederland	959	1.589	630	66

Bron: zie tabel 2.9, grondkamer (pachtprijs 2008).

3 Hoogst toelaatbare pachtprijs bedrijfsgebouwen en agrarische woningen

3.1 Bedrijfsgebouwen

De hoogst toelaatbare pachtprizen voor nieuwe overeenkomsten voor (agrarische) bedrijfsgebouwen, worden afgeleid van de hoogst toelaatbare pachtprizen volgens de Regeling pachtprizen en de inflatie. In artikel 16 van het Pachtprizenbesluit 2007 is dat nader omschreven: tweejaarlijks wordt de hoogst toelaatbare pachtprijs aangepast '... aan de hand van de gemiddelde stijging van het prijspeil volgens de Consumentenprijsindex voor alle huishoudens in de vijf jaar voorafgaand aan het jaar, waarin de regeling van Onze Minister in werking treedt'. De gemiddelde jaarlijkse inflatie volgens de Consumentenprijsindex (CPI) bedroeg in de afgelopen vijf jaar (2004-2008) 1,62% (CBS, 2009). Aangezien de maximale pachtprizen van agrarische bedrijfsgebouwen om de twee jaar worden gewijzigd, zijn de bedragen van artikel 16, 1e lid van het Pachtprizenbesluit 2007 met $(2 \times 1,62\% =) 3,24\%$ verhoogd. Het resultaat is opgenomen in tabel 3.1.

De pachtprizen voor bestaande overeenkomsten voor agrarische bedrijfsgebouwen worden met hetzelfde percentage (3,24%) gewijzigd, conform artikel 20, tweede lid van het Pachtprizenbesluit 2007.

Aard van het bedrijf	Grootteklasse in hectare	Doelmatigheid		
		zeer goed	voldoende	slecht
Veeteelt- en gemengde bedrijven	tot 15	459	249	70
	15-25	386	216	54
	25-35	340	186	52
	35-45	284	172	52
Akkerbouwbedrijven	tot 15	383	224	57
	15-25	351	197	54
	25-35	308	176	52
	35-45	262	132	52

Bron: CBS, Pachtprizenbesluit 2007.

3.2 Agrarische woningen

De huidige berekening van de hoogst toelaatbare pachtprizen voor agrarische woningen vindt zijn oorsprong in het Pachtnormenbesluit 1995. Toen heeft de toenmalige minister van LNV het puntenstelsel van het ministerie van VROM voor niet-agrarische woningen geadopteerd. Die punten dienden speciaal voor agrarische woningen in dat jaar met 5 gulden per punt te worden vermenigvuldigd. Bij het Pachtnormenbesluit 1998 kwam daar 80 cent per punt bij en werd elk punt met 5,80 gulden vermenigvuldigd. Bij het Pachtnormenbesluit 2001 kwam er nog eens 85 cent bij, waardoor elk punt met 6,65 gulden (€ 3,02) werd vermenigvuldigd. Aangezien het Pachtnormenbesluit om de 3 jaar werd aangepast, stond er in 2004 weer een nieuw Pachtnormenbesluit in de steigers. Dat besluit is evenwel nooit geëffectueerd. De methode van berekenen is toen niet inhoudelijk doch wel in technische zin gewijzigd. Vanaf 2004 werden de bedragen voor elk aantal punten (van 40 tot en met 250) gebaseerd op de 'Maximale huurprijsgrenzen voor zelfstandige woningen per 1 juli 2004'. Met dien verstande dat een agrarische woning een aftrek kreeg van € 0,34 per punt. In 2007 werd dezelfde werkwijze gevolgd als in 2004. Uitgangspunt in dat jaar was de 'Maximale huurprijsgrenzen voor zelfstandige woningen per 1 juli 2007'. Per punt werd weer € 0,34 in mindering gebracht voor agrarische woningen.

Tabel 3.2 Maximale huurprijsgrenzen voor agrarische woningen 2009									
Punten	Bedrag	Punten	Bedrag	Punten	Bedrag	Punten	Bedrag	Punten	Bedrag
40	160,75	82	330,36	124	517,12	166	703,84	208	890,58
41	164,77	83	334,82	125	521,56	167	708,30	209	895,04
42	168,79	84	339,26	126	526,00	168	712,73	210	899,49
43	172,81	85	343,70	127	530,46	169	717,19	211	903,92
44	176,81	86	348,15	128	534,90	170	721,63	212	908,37
45	180,84	87	352,60	129	539,34	171	726,08	213	912,82
46	184,87	88	357,04	130	543,80	172	730,52	214	917,27
47	188,88	89	361,49	131	548,23	173	734,98	215	921,71
48	192,91	90	365,94	132	552,68	174	739,40	216	926,16
49	196,92	91	370,38	133	557,14	175	743,87	217	930,61
50	200,94	92	374,83	134	561,57	176	748,30	218	935,04
51	204,94	93	379,28	135	566,02	177	752,76	219	939,50
52	208,97	94	383,71	136	570,46	178	757,20	220	943,95
53	212,99	95	388,17	137	574,92	179	761,65	221	948,38
54	217,01	96	392,62	138	579,35	180	766,09	222	952,84
55	221,03	97	397,05	139	583,80	181	770,55	223	957,29
56	225,05	98	401,50	140	588,25	182	774,98	224	961,72
57	229,06	99	405,96	141	592,70	183	779,44	225	966,18
58	233,08	100	410,39	142	597,13	184	783,87	226	970,62
59	237,10	101	414,84	143	601,60	185	788,33	227	975,06
60	241,13	102	419,29	144	606,03	186	792,77	228	979,52
61	245,14	103	423,74	145	610,48	187	797,22	229	983,96
62	249,15	104	428,18	146	614,93	188	801,67	230	988,40
63	253,16	105	432,63	147	619,37	189	806,12	231	992,85
64	257,18	106	437,08	148	623,81	190	810,56	232	997,30
65	261,20	107	441,52	149	628,28	191	815,01	233	1001,74
66	265,23	108	445,97	150	632,70	192	819,45	234	1006,18
67	269,24	109	450,42	151	637,16	193	823,89	235	1010,64
68	273,25	110	454,85	152	641,60	194	828,35	236	1015,08
69	277,28	111	459,31	153	646,05	195	832,79	237	1019,52
70	281,28	112	463,76	154	650,49	196	837,23	238	1023,98
71	285,31	113	468,19	155	654,94	197	841,68	239	1028,42
72	289,33	114	472,65	156	659,38	198	846,13	240	1032,86
73	293,35	115	477,10	157	663,84	199	850,57	241	1037,32
74	297,36	116	481,53	158	668,27	200	855,02	242	1041,75
75	301,39	117	485,98	159	672,73	201	859,47	243	1046,20
76	305,40	118	490,43	160	677,16	202	863,91	244	1050,66
77	309,42	119	494,87	161	681,62	203	868,36	245	1055,09
78	313,45	120	499,32	162	686,06	204	872,81	246	1059,54
79	317,46	121	503,77	163	690,50	205	877,24	247	1063,98
80	321,48	122	508,22	164	694,95	206	881,70	248	1068,43
81	325,92	123	512,66	165	699,40	207	886,15	249	1072,87

Bron: CBS, VROM, Pachtprizenbesluit 2007.

In artikel 14 (derde lid) en artikel 15 (tweede lid) van het Pachtprizenbesluit 2007 is aangegeven hoe de hoogst toelaatbare pachtprizen voor nieuwe overeenkomsten voor agrarische woningen moeten worden bepaald. Daarbij wordt aangesloten op het geldende puntenstelsel voor zelfstandige woningen. Jaarlijks stelt de minister van VROM het maximale huurstijgingspercentage per woning vast. Voor 2008 bedroeg het 1,6% (het inflatiepercentage over 2007) en voor 2009 is het 2,5% (het inflatiepercentage over 2008) (VROM, 2008 en 2009). Over deze twee jaar komt de huurprijsverhoging uit op 4,14% (het product van 1,6% en 2,5%). Door de maximale huurprijsgrenzen voor agrarische woningen van 2007 te verhogen met de huurprijsverhoging van 4,14%, krijgen we de maximale huurprijsgrenzen voor 2009 (tabel 3.2). Impliciet wordt door deze werkwijze de aftrek van 0,34 cent per punt voor agrarische woningen verhoogd met hetzelfde percentage.

De pachtprizen voor bestaande overeenkomsten voor agrarische woningen worden met de hiervoor genoemde huurprijsverhoging van 4,14% gewijzigd (bij een gelijk puntentotaal), conform artikel 15, tweede lid van het Pachtprizenbesluit 2007.

4 Wijzigingen ten opzichte van het Pachtprizenbesluit 2007

4.1 Inkomenscorrectie voor de prijsmutatie in de post 'omzet en aanwas'

In de bedrijfsresultaten die het LEI publiceert, wordt de post 'omzet en aanwas' als opbrengst meegenomen. Daarin zit de prijsmutatie van de biologische activa (vooral melkkoeien)¹ omdat de biologische activa tegen de reële prijs worden gewaardeerd. Daarmee volgt het LEI de richtlijnen van de internationale accountancyregels². Die prijsmutatie van de veestapel was in 2007 sterk positief, door oplopende melkprijzen. Dergelijke prijsmutaties zorgen voor onnodige instabiliteit van de grondbeloning in de tijd. Daarom is in de berekening van de grondbeloning voor alle jaren de prijsmutatie van de post 'omzet en aanwas' uit het resultaat gerekend door het als een inkomenscorrectie van het inkomen af te halen. Voor de volume mutatie van de post omzet en aanwas wordt het inkomen niet gecorrigeerd. De reden voor dat laatste is dat er voor omzet en aanwas kosten zijn gemaakt, die bij de inkomensberekening op de opbrengsten in mindering zijn gebracht. Tabel 4.1 laat zien wat de prijscorrectie zou hebben betekend voor de berekening van de grondbeloning over de periode 2001-2005. Gemiddeld over heel Nederland wordt de grondbeloning € 27 per hectare lager (zie tevens bijlage 3).

Pachtprijsgebied	Grondbeloning inclusief prijsmutatie 'omzet en aanwas'	Grondbeloning exclusief prijsmutatie 'omzet en aanwas'	Kolom 2 minus kolom 1
Bouwhoek en Hogeland	500	488	-12
Veenkoloniën en Oldambt	328	318	-10
Noordelijk weidegebied	504	466	-38
Oostelijk weidegebied	526	493	-33
IJsselmeerpolders	682	675	-7
Westelijk weidegebied	468	436	-32
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	541	534	-7
Zuidelijk weidegebied	625	589	-36
Nederland	511	484	-27

Bron: Informatienet.

¹ Poppe, K. J. (2003). *Het Bedrijven-Informatienet van A tot Z*. Rapport 1.03.06, LEI, Den Haag: pagina 58.

'Biologische activa zijn er in twee vormen: als vaste activa en als vlottende activa. Biologische vaste activa zijn productiemiddelen die producten voortbrengen. Dat kan op korte termijn, dat wil zeggen binnen een jaar (bijvoorbeeld tomatenplanten) of op langere termijn (bijvoorbeeld een appelboomgaard). Er zijn ook een aantal vaste biologische activa die niet alleen producten voortbrengen maar zich ook vermeerderen (zoals melkkoeien of fokzeugen die hun eigen plaatsvervangers in de veestapel produceren), of zelfs alleen maar vermeerderen (bloembollen). De vlottende biologische productiemiddelen zijn producten die in bewerking zijn en tot product uitgroeien, hetzij op korte termijn (vleesvarkens of sla-planten), hetzij op langere termijn (zoals coniferen of kerstdennen). Daarnaast zijn er nog 'gewone' voorraden van geoogste producten (zoals appels) waarbij geen aanwas meer optreedt.'

² De keuze voor het naar de resultatenrekening brengen van de post omzet en aanwas is om aan te sluiten bij IAS 41 'Agriculture'. Dat is een accountancy standaard die onderdeel uitmaakt van de International Financial Reporting Standard (IFRS). Met deze standaards wordt gestreefd naar internationale harmonisatie van accountancy richtlijnen. Het sluit niet aan bij wijze waarop boekhoudbureaus de fiscale aangifte voor ondernemers in de land- en tuinbouw berekenen.'

4.2 Meer pacht prijsgebieden

De Commissie Pachtnormen heeft in haar rapport (*Evenwicht in Pachtnormen*, 2006) gekozen voor een indeling in 14 groepen van landbouwgebieden¹. Echter, omdat het aantal bedrijven in het Bedrijven-Informatienet van het LEI in sommige van die groepen van landbouwgebieden te klein was om een betrouwbare gemiddelde grondbeloning en een betrouwbare gemiddelde laatst betaalde pacht te berekenen, adviseerde de Commissie noodgedwongen 8 pacht prijsgebieden te hanteren. De Commissie had ten behoeve van de berekening van de grondbeloning gekozen voor de indeling in 14 groepen van landbouwgebieden omdat de onderliggende 66 landbouwgebieden zijn samengesteld met behulp van gemeenten met 'een homogene agrarische structuur'. Daarnaast zijn de groepen van landbouwgebieden aanliggend. Kaart 4.1 toont de pacht prijsgebieden waarvan er in geval van het Pacht prijzenbesluit 2007 een drietal zijn opgebouwd uit meerdere groepen van landbouwgebieden:

- Pacht prijsgebied Oostelijk weidegebied. Samenvoeging van Centraal veehouderijgebied en Oostelijk veehouderijgebied;
- Pacht prijsgebied Westelijk weidegebied. Samenvoeging van Westelijk Holland, Waterland en Droogmakerijen, Hollands/Utrechts weidegebied en Rivierengebied;
- Pacht prijsgebied Zuidelijk weidegebied. Samenvoeging van Zuidwest-Brabant, Zuidelijk veehouderijgebied en Zuid-Limburg.

Omdat aan de basis van de indeling in 14 groepen van landbouwgebieden het criterium 'een homogene landbouwstructuur' ligt, mag men verwachten dat de samengevoegde groepen van landbouwgebieden een heterogene landbouwstructuur kennen. Gegeven de relatie tussen landbouwstructuur en bedrijfsresultaten (grondbeloning) zou een indeling in 14 pacht prijsgebieden een juistere berekening van de regionale grondbeloning moeten opleveren dan met 8 pacht prijsgebieden het geval is. Zowel pachters als verpachters hebben er in 2008 bij de minister van LNV op aangedrongen het aantal pacht prijsgebieden uit te breiden van 8 tot 14.

De minister heeft daaraan gehoor gegeven en het LEI opdracht verleend om extra bedrijven in de administratie te nemen teneinde met voldoende gegevens voor 14 groepen van landbouwgebieden een gemiddelde grondbeloning evenals een gemiddelde laatst betaalde pacht te kunnen berekenen.

---

¹ Een samenvoeging van de 66 landbouwgebieden tot 14 groepen van landbouwgebieden. Deze indeling is in 1991 samen met de indeling in 66 landbouwgebieden vastgesteld door de Adviescommissie Landbouwstatistieken.

Figuur 4.1 **Samenvoeging van 14 groepen van landbouwgebieden tot 8 pacht prijsgebieden**

Literatuur

CBS, *Inflatie opnieuw lager*. Persbericht PB09-044 d.d. 4 juni 2009.

CP, (Commissie Pachtnormen), *Evenwicht in pachtnormen*. 2006.

Heisterkamp, A.H.T. en W.L. Valk, *Nieuw pachtrecht; Tekst & Commentaar*. Kluwer, Deventer, 2007.

Poppe, K.J., *Het Bedrijven-Informatienet van A tot Z*. Rapport 1.03.06. LEI, Den Haag, 2003.

VROM, *Huurbeleid 2008-2009*. Ministerie van VROM, Den Haag, 2008.

VROM, *Huurbeleid 2009/2010*. Ministerie van VROM, Den Haag, 2009.

Bijlage 1

De gemiddelde grondbeloning op land- en tuinbouwbedrijven in de periode 2003-2007

B1.1 Inleiding

Deze notitie gaat kort in op enkele uitkomsten van de berekening van de grondbeloning die gebruikt wordt voor de Regeling pachtprizen van 2009. Het beschrijft de aantallen gebruikte steekproefbedrijven, de methoden en de resultaten.

De resultaten in hoofdstuk 2 zijn gebaseerd op akkerbouw- en melkveebedrijven (HoofdNEG-type 1 en NEG-typen 4110 en 4120 (en 2003-3005 ook 4370)) tussen 70 en 400 nge ('geselecteerde groep') uit de CBS-Landbouw telling. De economische resultaten van die bedrijven zijn berekend door de bedrijven via Statistical Matching te koppelen aan de drie 'best-passende' bedrijven uit het Bedrijven-Informatienet van het LEI. Uit dat Informatienet zijn bedrijven gebruikt van 50 tot 450 nge.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de uitkomsten van opengrondstuwbouwbedrijven (groentebedrijven (NEG-type 2011), bloembollenbedrijven (2021) en boomkwekerijbedrijven (3480)). Ook daar is de methode van Statistical Matching toegepast voor het vaststellen van de weging van de resultaten van de steekproefbedrijven.

B1.2 Akkerbouw en melkveebedrijven

Gebruikte steekproefbedrijven

In de berekeningen over de voorgaande periode (2001-2005) is voor de geselecteerde groep gebruik gemaakt van alleen de bedrijven uit de vastleggingsvariant MVO met als projectdeelname FADN. Voor de nieuwe situatie (2003-2007) is gebruik gemaakt van een grotere groep. Voor de periode 2003-2005 wordt de groep aangevuld met EU-FADN-bedrijven en met een groep speciaal geworven EU-pachtbedrijven.

		2003	2004	2005	2006	2007	gemiddeld 2003-2007
1	Bouwhoek en Hogeland	36	36	37	42	48	40
2	Veenkoloniën en Oldambt	35	35	35	44	51	40
3	Noordelijk weidegebied	61	58	55	107	113	79
4	Oostelijk veehouderijgebied	72	70	63	84	87	75
5	Centraal veehouderijgebied	25	26	22	22	20	23
6	IJsselmeerpolders	43	38	26	27	33	33
7	Westelijk Holland	33	31	25	26	22	27
8	Waterland en Droogmakerijen	26	25	22	21	22	23
9	Hollands en Utrechts weidegebied	29	24	25	29	29	27
10	Rivierengebied	23	22	21	24	25	23
11	Zuidwestelijk akkerbouwgebied	38	39	39	49	55	44
12	Zuidwest-Brabant	17	18	18	18	18	18
13	Zuidelijk veehouderijgebied	66	53	53	61	63	59
14	Zuid-Limburg	28	29	27	33	32	30
	Totaal	532	504	468	587	618	542

Voor 2006 en 2007 is een deel van die genoemde EU-pachtbedrijven al in administratie in de MVO-variant met als projectdeelname LMM. In tabel 1 is een overzicht gegeven van het aantal steekproefbedrijven dat per regio per jaar is gebruikt in de berekeningen.

Statistical Matching en dekking productiecapaciteit

Bij de methode Statistical Matching worden bij elk bedrijf uit de CBS-Landbouwtelling de drie 'best-passende' steekproefbedrijven gezocht. Die matching heeft plaatsgevonden op basis van:

1. De 14 landbouwgebieden (exact match);
2. Bedrijfstypen (exacte match);
3. Bedrijfsomvang (nge) (best match);
4. Oppervlakte cultuurgrond (best match);
5. Nge per hectare cultuurgrond (best match).

Voor melkveebedrijven zijn aanvullend nog gebruikt:

1. Aandeel grasland van de cultuurgrond (best match);
2. Aantal melkkoeien (best match).

Voor elk bedrijf in de Landbouwtelling (70-400 nge) zijn de drie matches uit het Informatienet ingewogen naar de afstand (niet fysiek, maar naar gelijkenis) met het Landbouwtellingsbedrijf. Hoe kleiner de afstand, hoe zwaarder het betreffende steekproefbedrijf wordt meegenomen voor het betreffende Landbouwtellingsbedrijf. De nge wordt gezien als het belangrijkste vergelijkingscriterium en wordt zwaarder meegewogen dan de andere kengetallen (5:1) bij het bepalen van de afstand. Op basis van deze weging wordt met behulp van bovengenoemde steekproefbedrijven voor elke regio de productiecapaciteit (nge) uit de landbouwtelling voor 95 tot 101% gedekt (tabel B1.2).

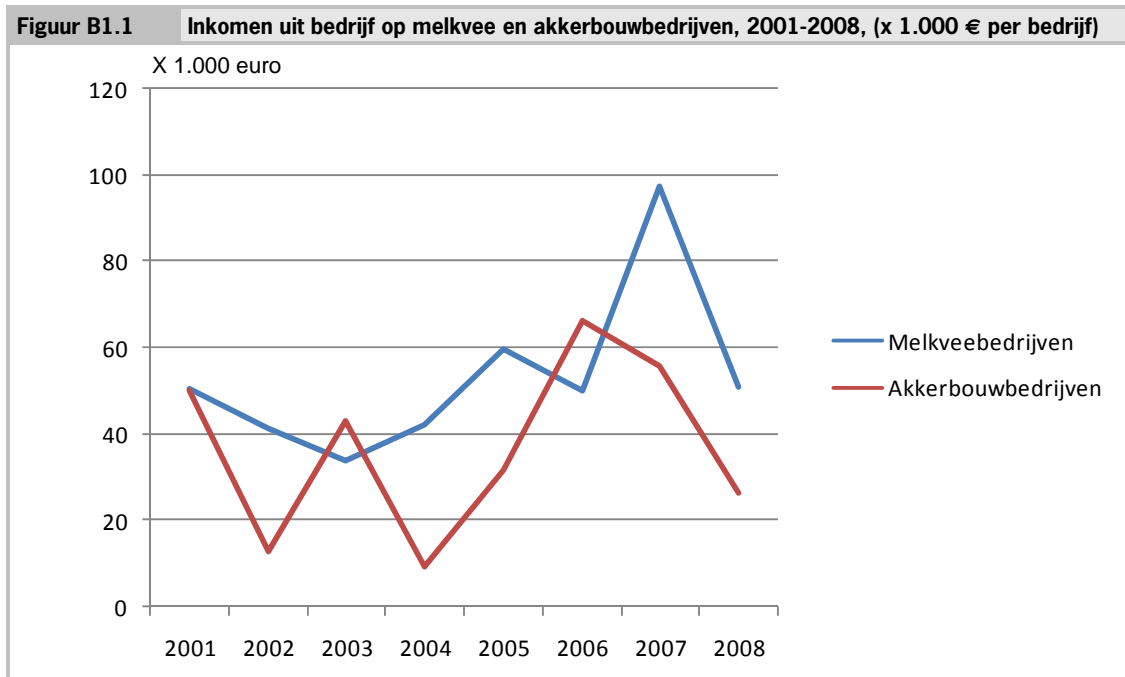
Tabel B1.2		Mate waarin de gemiddelde nge uit de landbouwtelling wordt gedekt door de gewogen nge van de steekproefbedrijven a)				
Gebied	2003	2004	2005	2006	2007	
Bouwhoek en Hogeland	97	98	98	97	97	
Veenkoloniën en Oldambt	99	99	99	99	97	
Noordelijk weidegebied	100	101	101	101	100	
Oostelijk veehouderijgebied	99	100	101	100	100	
Centraal veehouderijgebied	97	97	93	94	94	
Ijselmeerpolders	96	97	99	99	101	
Westelijk Holland	97	98	95	94	94	
Waterland en droogmakerijen	99	98	99	96	99	
Hollands en Utrechts weidegebied	98	98	98	99	99	
Rivierengebied	97	98	98	98	98	
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	98	98	96	98	98	
Zuidwest-Brabant	98	98	94	97	100	
Zuidelijk veehouderijgebied	98	97	97	96	98	
Zuid-Limburg	95	94	95	97	96	
<i>Nederland</i>	<i>99</i>	<i>99</i>	<i>99</i>	<i>99</i>	<i>99</i>	

a) Groter dan 100 is een overschatting van de werkelijkheid.

Resultaten totale groep

De berekening van de grondbeloning is gebaseerd op het kengetal bedrijfswinst normale bedrijfsvoering. Dat kengetal komt nagenoeg overeen met 'het inkomen uit bedrijf' dat het LEI als centraal kengetal publiceert in de monitoring van resultaten. Het verschil zit in de buitengewone baten en lasten, zoals boekverschillen en schade-

uitkeringen, die jaarlijks per bedrijf sterk kunnen fluctueren. In de periode 2003-2007 was er duidelijk sprake van een opgaande lijn van de resultaten, zowel bij akkerbouwbedrijven als bij melkveehouders (figuur B1.1).

In de resultaten die het LEI publiceert, wordt een post 'omzet en aanwas' als opbrengsten meegenomen, waarin ook de prijsmutatie van de biologische activa is opgenomen. Daarmee volgt het LEI de richtlijnen van de internationale accountancyregels. Die prijsmutatie van de veestapel was in 2007 sterk positief, door oplopende melkprijzen. In de berekening van de grondbeloning is voor alle jaren die prijsmutatie uit het resultaat gerekend door het als een inkomenscorrectie van het inkomen af te halen.

Per saldo schommelt de berekende vergoeding per jaar tussen ruim € 300 per hectare in 2004 en € 1.050 per hectare in 2007 (tabel B1.3). Gemiddeld over deze onderzoeksperiode komt het uit op € 646 per hectare (berekend door de € 35.425 uit de kolom gemiddeld 2003-2007 uit de tabel te delen door 54,8 ha). De kolom gemiddeld 2003-2007 is berekend door de jaargemiddelden te wegen met het aantal bedrijven per jaar.

Tabel B1.3 Berekeningwijze en uitkomsten van de grondbeloning op akkerbouw- en melkveebedrijven in Nederland, 2003-2007 (€ per bedrijf respectievelijk per hectare cultuurgrond)							
	Omschrijving	2003	2004	2005	2006	2007	gemiddeld 2003-2007
	Aantal steekproefbedrijven	532	504	468	587	618	542
	Aantal bedrijven wf populatie	18.574	18.421	16.847	16.491	16.377	17.342
	Oppervlakte cultuurgrond	51,6	52,6	55,6	57,4	57,8	54,8
	Bedrijfsomvang in nge	116	118	116	117	120	117
	Aantal melkkoeien	63	63	65	67	69	65
(+)	Opbrengsten	240.964	237.867	270.095	287.657	343.176	274.151
(-)	Betaalde kosten en afschrijvingen	195.082	195.540	202.803	216.841	238.175	208.957
(=)	Bedrijfswinst normale bedrijfsvoering	45.883	42.327	67.292	70.816	105.001	65.195
(-)	Inkomenscorrectie	-1.237	-3.695	7.782	-3.108	16.411	2.971
(+)	Betaalde pacht	9.910	10.126	10.501	10.283	10.899	10.328
(+)	Financieringslasten	24.027	23.674	24.768	28.755	32.977	26.686
(=)	Vergoeding voor grondvermogen en eigen arbeid	81.056	79.822	94.779	112.962	132.466	99.238
(-)	Kosten arbeid	32.513	33.952	33.484	33.040	34.360	33.457
(-)	Kosten vermogen	16.577	19.438	17.194	23.220	27.054	20.547
(-)	Kosten quotum	3.720	5.160	4.018	5.417	4.170	4.492
(=)	Vergoeding voor grond I	28.246	21.271	40.083	51.286	66.882	40.743
(-)	Reservering	4.687	4.892	5.246	5.717	6.185	5.318
(=)	Vergoeding voor grond II	23.559	16.379	34.837	45.569	60.697	35.425
	Resultaten per hectare						
	Bedrijfswinst normale bedrijfsvoering	889	805	1.209	1.234	1.818	1.189
	Vergoeding voor grondvermogen en eigen arbeid	1.571	1.519	1.704	1.969	2.293	1.809
	Vergoeding voor grond I	548	405	720	894	1.158	743
	Vergoeding voor grond II	457	312	626	794	1.051	646

Bron: Informatienet.

Vergoeding voor grond per regio

In tabel 4 zijn de uitkomsten weergegeven van de grondbeloning per hectare voor de verschillende regio's per jaar. De piek in de akkerbouwinkomens (vergelijk figuur B1.1) in 2006 is ook terug te zien in de hogere vergoedingen in de 'akkerbouwregio's' 1, 6 en 11. Voor zetmeelbedrijven, die vooral in de Veenkoloniën voorkomen, was juist 2007 een zeer goed jaar, net als voor melkveebedrijven.

Tabel B1.4		Berekende vergoeding per hectare per regio per jaar, 2003-2007 (€ per hectare)					
		2003	2004	2005	2006	2007	gemiddeld 2003-2007
1	Bouwhoek en Hogeland	601	38	380	1.123	1.189	665
2	Veenkoloniën en Oldambt	261	261	303	395	879	421
3	Noordelijk weidegebied	392	478	705	673	1.226	697
4	Oostelijk veehouderijgebied	353	488	801	510	1.196	668
5	Centraal veehouderijgebied	339	222	741	505	1.210	587
6	IJsselmeerpolders	968	-71	721	2.260	1.238	1.047
7	Westelijk Holland	286	94	387	556	525	367
8	Waterland en Droogmakerijen	502	399	539	591	819	571
9	Hollands en Utrechts weidegebied	480	277	402	417	963	508
10	Rivierengebied	168	390	701	739	1.303	635
11	Zuidwestelijk akkerbouwgebied	667	35	629	1.175	532	606
12	Zuidwest-Brabant	325	150	568	780	810	518
13	Zuidelijk veehouderijgebied	630	500	828	823	1.138	775
14	Zuid-Limburg	96	243	479	601	1.071	490
	Totaal	457	312	626	794	1.051	646

Bron: Informatienet.

B1.3 Opengrondstuinbouwbedrijven

Gebruikte steekproefbedrijven

In de berekeningen over zowel de periode 2001-2005 als voor 2003-2007 is voor de geselecteerde groep gebruik gemaakt van de bedrijven uit de vastleggingsvarianten MVO en EU met als projectdeelname FADN. Er is in 2001-2005 gebruik gemaakt van de standaardweging op basis van de stratificatie die voor FADN wordt gebruikt. Voor de nieuwe situatie (2003-2007) is geen gebruik gemaakt van die standaardweging, omdat daarin geen rekening wordt gehouden met de regio's. Daarom zijn de bedrijven nu, conform de methode die bij akkerbouw en melkvee is toegepast, gewogen met de wegingsfactor die via Statistical Matching is berekend. Voor tuinbouwbedrijven is een indeling in 3 regio's gemaakt:

1. Nederland exclusief Westelijk Holland (gebied 7 uit de 14-indeling);
2. Westelijk Holland exclusief Boskoop en Rijneveld (gebied 2805 uit de 66-indeling);
3. Boskoop en Rijneveld.

Deze indeling brengt met zich mee dat er verschillen zijn in groepssamenstelling. In regio Boskoop liggen met name boomkwekerijbedrijven, in gebied 2 (Westelijk Holland exclusief Boskoop en Rijneveld) overheersen de bloembollenbedrijven en onder gebied 1 vallen relatief veel boomkwekerijbedrijven en opengrondsgroentenbedrijven.

Statistical Matching en dekking productiecapaciteit

Bij de methode Statistical Matching wordt bij elk bedrijf uit de CBS Landbouwtelling de drie 'best passende' steekproefbedrijven gezocht. Die matching heeft plaats gevonden op basis van:

1. De 3 landbouwgebieden (exact match);
2. Bedrijfstypen (exacte match);
3. Bedrijfsomvang (nge) (best match);
4. Oppervlakte cultuurgrond (best match);
5. Nge per hectare cultuurgrond (best match).

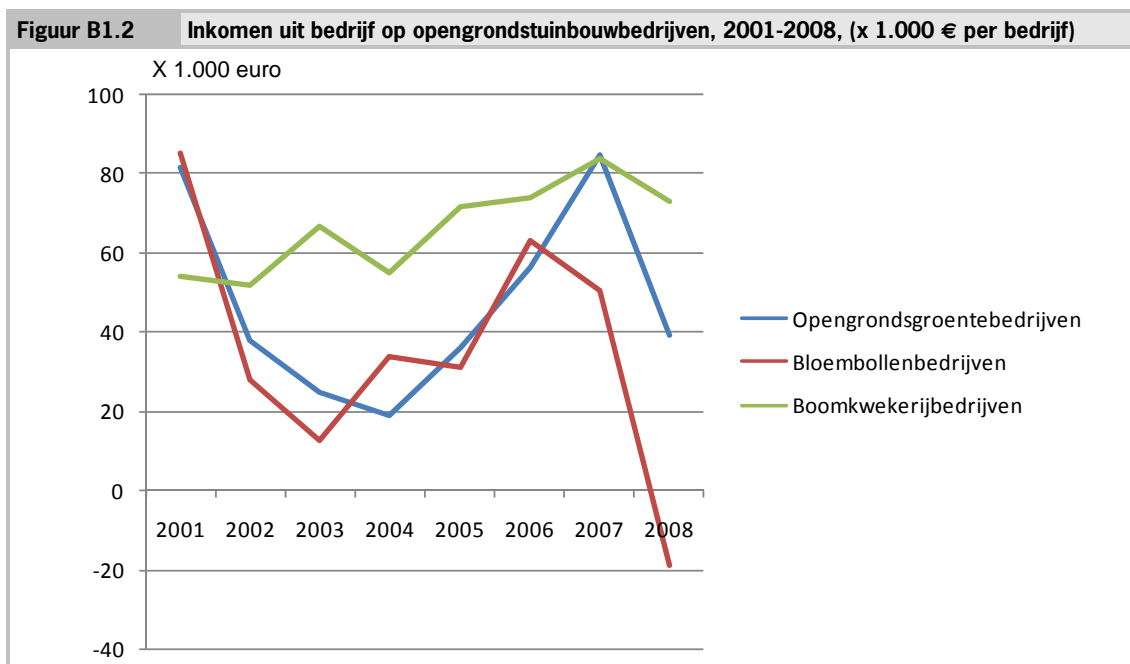
Voor elk bedrijf in de Landbouwtelling (70-400 nge) zijn de drie matches uit het Informatienet ingewogen naar de afstand (niet fysiek, maar naar gelijkenis) met het Landbouwtellingsbedrijf. Hoe kleiner de afstand, hoe zwaarder het betreffende steekproefbedrijf wordt meegenomen voor het betreffende Landbouwtellingsbedrijf. De nge wordt gezien als het belangrijkste vergelijkingscriterium en wordt zwaarder meegewogen dan de andere kengetallen (4:1) bij het bepalen van de afstand. Op basis van deze weging wordt met behulp van bovengenoemde steekproefbedrijven voor de regio's 1 en 2 de productiecapaciteit (nge) uit de landbouwtelling voor 97 tot 107% gedekt.

Tabel B1.5		Mate waarin de gemiddelde nge uit de landbouwtelling wordt gedekt door de gewogen nge van de steekproefbedrijven a)				
Gebied		2003	2004	2005	2006	2007
1	Nederland ex Westelijk Holland	103	107	98	97	97
2	Westelijk Holland ex Boskoop en Rijnveld	99	99	101	105	103
3	Boskoop en Rijnveld	92	96	105	93	94
Nederland		101	103	99	99	98

a). Groter dan 100 is een overschatting van de werkelijkheid.

Resultaten per regio (1 en 2)

De berekening van de grondbeloning is gebaseerd op het kengetal bedrijfswinst normale bedrijfsvoering. Dat kengetal komt nagenoeg overeen met 'het inkomen uit bedrijf' dat het LEI als centraal kengetal publiceert in de monitoring van resultaten. Het verschil zit in de buitengewone baten en lasten, zoals boekverschillen en schade-uitkeringen, die jaarlijks per bedrijf sterk kunnen fluctueren. In de periode 2003-2007 was er sprake van een opgaande lijn van de resultaten, zowel bij opengrondsgroentebedrijven, bloembollenbedrijven als bij boomkwekerijbedrijven (figuur B1.2). De inkomens van boomkwekerijbedrijven liggen vrijwel alle jaren op een hoger niveau dan van de andere typen. In 2008 vindt een sterke daling van de inkomens plaats, vooral bij de bollenteelt.

Tabel B1.6 Berekeningwijze en uitkomsten van de grondbeloning op opengrondstuintbouw bedrijven in Nederland (exclusief Westelijk Holland), 2003-2007 (€ per bedrijf respectievelijk per hectare cultuurgrond)

	2003	2004	2005	2006	2007	Gemiddeld
Aantal steekproefbedrijven	26	28	32	31	34	30
Aantal bedrijven wf populatie	1036	1055	1065	1108	1118	1.077
Oppervlakte cultuurgrond	22,8	21,6	17,8	16,4	17,1	19,1
Bedrijfsomvang in nge	159,7	167,7	155,5	164,1	166,1	162,7
(+) Opbrengsten	377.080	347.009	308.615	302.449	474.274	362.459
(-) Betaalde kosten en afschrijvingen	302.027	280.299	261.022	237.239	422.658	301.371
(=) Bedrijfswinst normale bedrijfsvoering	75.053	66.710	47.593	65.210	51.616	61.088
(-) Inkomenscorrectie	64	0	0	0	5	13
(+) Betaalde pacht	19.276	16.011	13.299	11.130	16.976	15.298
(+) Financieringslasten	11.624	16.486	12.206	12.036	17.783	14.056
(=) Vergoeding voor grond, vermogen en eigen arbeid	105.890	99.207	73.098	88.377	86.370	90.429
(-) Kosten arbeid	37.181	36.605	33.937	33.749	35.443	35.359
(-) Kosten vermogen	13.648	18.401	12.830	16.783	22.795	16.963
(-) Kosten quotum	27	54	27	30	21	32
(=) Vergoeding voor grond I	55.033	44.146	26.304	37.816	28.110	38.075
(-) Reservering	4.070	4.810	4.121	4.063	5.143	4.446
(=) Vergoeding voor grond II	50.963	39.336	22.183	33.752	22.967	33.629
Resultaten per hectare						
Bedrijfswinst normale bedrijfsvoering	3.299	3.093	2.672	3.978	3.021	3.206
Vergoeding voor grond, vermogen en eigen arbeid	4.654	4.600	4.104	5.391	5.056	4.746
Vergoeding voor grond I	2.419	2.047	1.477	2.307	1.645	1.998
Vergoeding voor grond II	2.240	1.824	1.245	2.059	1.344	1.765

Bron: Informatienet.

Tabel B1.7		Berekeningswijze en uitkomsten van de grondbeloning op opengrondstuinbouwbedrijven in Westelijk Holland (exclusief Boskoop en Rijneveld), 2003-2007 (€ per bedrijf respectievelijk per hectare)					
		2003	2004	2005	2006	2007	Gemiddeld
	Aantal steekproefbedrijven	34	33	29	25	23	29
	Aantal bedrijven wf populatie	543	521	466	450	376	471
	Oppervlakte cultuurgrond	16,7	16,6	16,4	16,0	20,5	17,1
	Bedrijfsomvang in nge	184,9	182,6	186,4	196,6	197,7	189,0
(+)	Opbrengsten	393.520	419.544	347.959	415.955	409.593	397.114
(-)	Betaalde kosten en afschrijvingen	348.058	392.353	314.031	356.775	371.800	356.578
(=)	Bedrijfswinst normale bedrijfsvoering	45.461	27.192	33.928	59.180	37.794	40.536
(-)	Inkomenscorrectie	0	0	62	0	0	12
(+)	Betaalde pacht	32.026	33.114	27.472	30.983	34.354	31.538
(+)	Financieringslasten	29.091	29.969	26.354	32.403	38.269	30.840
(=)	Vergoeding voor grond, vermogen en eigen arbeid	106.579	90.274	87.693	122.566	110.417	102.901
(-)	Kosten arbeid	39.621	40.400	40.449	39.401	39.981	39.973
(-)	Kosten vermogen	23.348	29.632	22.348	32.496	37.141	28.487
(-)	Kosten quotum	13	14	59	11	11	21
(=)	Vergoeding voor grond I	43.597	20.229	24.837	50.658	33.284	34.421
(-)	Reservering	6.633	7.069	6.313	7.613	7.911	7.057
(=)	Vergoeding voor grond II	36.964	13.160	18.524	43.045	25.374	27.364
	Resultaten per hectare						
	Bedrijfswinst normale bedrijfsvoering	2.720	1.634	2.063	3.693	1.839	2.367
	Vergoeding voor grond, vermogen en eigen arbeid	6.378	5.425	5.333	7.648	5.373	6.009
	Vergoeding voor grond I	2.609	1.216	1.510	3.161	1.620	2.010
	Vergoeding voor grond II	2.212	791	1.126	2.686	1.235	1.598

Bron: Informatienet.

Per saldo schommelt de berekende vergoeding per jaar in regio 1 (Nederland exclusief Westelijk Holland) tussen ruim € 1.200 per hectare in 2005 en ruim € 2.200 per hectare in 2003. Gemiddeld over deze onderzoeksperiode komt het uit op € 1.765 per hectare (berekend door de € 33.629 uit de kolom gemiddeld 2003-2007 uit de tabel te delen door 19,1 ha).

Bijlage 2

Laatst betaalde pacht

B2.1 Los bouw- en grasland

Voor de berekening van het veranderpercentage per pacht prijsgebied (percentage waarmee de pacht prijzen van bestaande overeenkomsten mag worden aangepast in 2009) moet de laatst betaalde pacht per pacht gebied worden bepaald. Volgens het Pacht prijzen besluit 2007 is dit de 'gemiddelde pacht prijs per hectare in het pacht prijs gebied, exclusief vergoedingen voor waterschapslasten, landinrichtingsrente en griffierechten van de grondkamer' (artikel 10, lid 1a). In de toelichting op dit artikel is het volgende opgenomen: 'Met de gemiddelde pacht prijs wordt bedoeld op de concrete actuele pacht prijs die gemiddeld wordt betaald. Het Bedrijven Informatienet voorziet in gegevens over de pacht prijzen van reguliere pacht overeenkomsten, aan de hand waarvan het veranderpercentage als bedoeld in dit artikel wordt bepaald.' Om voldoende waarnemingen voor de 14 gebieden te verkrijgen, zijn begin 2009 naast de reguliere steekproefbedrijven van het LEI specifiek voor dit doel extra bedrijven geworven.

In de betaalde pachtsom kunnen ook vergoedingen zijn opgenomen voor waterschapslasten, landinrichting- of ruilverkavelingrente en kosten van de grondkamer. De verpachter kan maximaal 50% van de waterschapslasten per hectare per jaar aan de pachter doorberekenen, als het waterschap geen pachteromslag heft. Ook kan de verpachter maximaal 50% van de landinrichtings- of ruilverkavelingsrente aan de pachter doorberekenen met een door de minister vast te stellen maximumbedrag per hectare per jaar (momenteel € 25). Deze vergoedingen worden echter niet afzonderlijk vastgelegd. Voor de waterschapslasten worden de bedragen afgeleid van gegevens uit het informatienet en van gegevens van de waterschappen (via de Unie van Waterschappen). De correcties voor landinrichtingsrente en griffierechten zijn achterwege gelaten. Dit was ook het geval voor de berekening van de veranderpercentages voor de Regeling pacht prijzen van 2007. De reden om hiervan af te zien, is het gemiddeld kleine bedrag van deze posten en het ontbreken van informatie om hiervan een goede inschatting te kunnen maken.

Pacht prijzen 2006

Om de laatst betaalde pacht - de concrete actuele gemiddelde pacht prijs - te bepalen is gekozen voor de pacht prijs van 2006 in combinatie met de toegestane pacht prijsverhogingen volgens de Regeling pacht prijzen van 2007. De reden is dat de gegevens van het jaar 2008 nog niet volledig zijn vastgelegd, en 2007 minder geschikt is omdat in dat jaar de overgang valt van de 'oude' naar de 'nieuwe' prijzen (die vanaf 1 september 2007 in rekening kunnen worden gebracht). De prijzen van dat jaar bestaan uit een mix van oude en nieuwe pacht prijzen. De pacht prijzen van 2007 geven daarom waarschijnlijk geen goed beeld van de laatst betaalde pacht.

Om de gemiddelde pacht prijs per groep van 14 landbouwgebieden (de nieuwe pacht prijsgebieden) te berekenen zijn de pacht overeenkomsten van 2006 geselecteerd die voldoen aan de volgende criteria:

- pacht vorm reguliere pacht langlopend (art.7:325 lid 1 en 2 BW) en reguliere pacht kortlopend (art.7:325 lid 3 en art. 385 BW);
- akkerbouwbedrijf (hoofdNEG-type 1) of melkveebedrijf (NEG-type 4110, 4120 en 4370);
- verpachter geen natuurbeschermingsorganisatie;
- oppervlakte van de pacht overeenkomst minimaal 1 hectare;
- pacht prijs minimaal € 50 per hectare.

Deze selecties leveren 600 reguliere pacht overeenkomsten op. Om het aantal waarnemingen te vergroten, zijn ook de overeenkomsten uit 2005 geselecteerd (met dezelfde criteria) die niet meer voorkomen in 2006. Dat resulteert in 46 overeenkomsten, waarmee het totaal aantal uitkomt op 646 (tabel B2.1). Deze zijn afgesloten op 379 bedrijven, wat neerkomt op 1,7 contract per bedrijf. Het areaal reguliere pacht van deze contracten bedraagt circa 8.400 ha, ofwel 13 ha per contract (en 22 ha per bedrijf).

Tabel B2.1 Bedrijven met reguliere pacht en reguliere pachtcontracten, 2006							
Pachtprijsgebied	Aantal bedrijven	Aantal contracten			Totaal hectare contracten		
		akkerbouw	melkvee	totaal	akkerbouw	melkvee	totaal
Bouwhoek en Hogeland	22	27	21	48	584	193	777
Veenkoloniën en Oldambt	21	29	11	40	321	130	451
Noordelijk weidegebied	57	-	91	91	-	1.190	1.190
Oostelijk veehouderijgebied	42	4	52	56	69	534	603
Centraal veehouderijgebied	24	1	38	39	23	458	481
IJsselmeerpolders	18	11	7	18	348	179	526
Westelijk Holland	19	8	18	26	308	263	571
Waterland en Droogmakerijen	25	4	39	43	138	368	506
Hollands/Utrechts weidegebied	18	-	25	25	-	273	273
Rivierengebied	22	10	40	50	123	382	506
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	30	46	8	54	879	58	937
Zuidwest-Brabant	23	7	26	33	160	311	471
Zuidelijk veehouderijgebied	28	6	36	42	30	269	298
Zuid-Limburg	30	27	54	81	508	259	767
Nederland	379	180	466	646	3.491	4.868	8.358

Bron: Informatienet.

Van het areaal van circa 8.400 ha wordt 42% gepacht door akkerbouwbedrijven en 58% door melkveebedrijven. Dat is vrijwel gelijk aan de verdeling van het totale areaal reguliere pacht over deze bedrijfstypen (tabel B2.2). Per groep van landbouwgebieden bestaan er tussen de bedrijven van het informatienet en de totale populatie op basis van de Landbouwtelling 2006 wel enige verschillen.

Tabel B2.2 Verdeling areaal reguliere pacht op akkerbouw- en melkveebedrijven, 2006						
Pachtprijsgebied	Ha reguliere pacht			Percentage reguliere pacht		
	akkerbouw	melkvee	totaal	akkerbouw	melkvee	totaal
Bouwhoek en Hogeland	8.698	7.227	15.925	55	45	100
Veenkoloniën en Oldambt	16.974	4.685	21.659	78	22	100
Noordelijk weidegebied	2.376	48.124	50.500	5	95	100
Oostelijk veehouderijgebied	5.708	2.562	34.270	17	83	100
Centraal veehouderijgebied	509	6.746	7.255	7	93	100
IJsselmeerpolders	22.828	4.352	27.180	84	16	100
Westelijk Holland	5.752	8.098	13.850	42	58	100
Waterland en Droogmakerijen	856	4.254	5.110	17	83	100
Hollands/Utrechts weidegebied	248	12.514	12.762	2	98	100
Rivierengebied	2.808	9.540	12.348	23	77	100
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	39.291	2.694	41.985	94	6	100
Zuidwest-Brabant	1.528	1.657	3.185	48	52	100
Zuidelijk veehouderijgebied	6.100	13.053	19.153	32	68	100
Zuid-Limburg	3.601	1.836	5.437	66	34	100
Nederland	117.277	153.343	270.620	43	57	100

Bron: Landbouwtelling 2006.

In 6 gebieden wijkt de verdeling meer dan 10 procentpunten af (met een maximaal verschil van 22 procentpunten). In Bouwhoek en Hogeland, Westelijk Holland en Waterland en Droogmakerijen komt in het informatienet meer pacht op akkerbouwbedrijven voor dan in de totale populatie, en in de IJsselmeerpolders, Zuidwest-Brabant en Zuidelijk veehouderijgebied minder. De verdeling van het areaal reguliere pacht over akkerbouw- en

melkveebedrijven per landbouwgebied volgens de totale populatie is gebruikt om de pachtprizen te wegen (tabel B2.3).

Tabel B2.3 Pachtprizen, 2006				
Pacht prijsgebied	Pacht prijs ongewogen			Pacht prijs gewogen totaal
	akkerbouw	melkvee	totaal	
Bouwhoek en Hogeland	436	382	423	412
Veenkoloniën en Oldambt	385	301	361	367
Noordelijk weidegebied	-	394	394	394
Oostelijk veehouderijgebied	511	424	434	438
Centraal veehouderijgebied	418	388	390	390
IJsselmeerpolders	584	471	546	566
Westelijk Holland	387	437	410	416
Waterland en Droogmakerijen	429	393	403	399
Hollands/Utrechts weidegebied	-	446	446	446
Rivierengebied	291	490	442	445
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	449	399	446	446
Zuidwest-Brabant	463	478	473	471
Zuidelijk veehouderijgebied	523	437	445	464
Zuid-Limburg	495	420	470	470
Nederland	452	418	432	433

Bron: Informatienet.

De gemiddelde reguliere pacht prijs (ongewogen) komt in 2006 uit op € 432 per hectare. Op de akkerbouwbedrijven is dit € 452 en op de melkveebedrijven € 418. Met behulp van de verhouding tussen het areaal pacht op akkerbouw- en melkveebedrijven in de totale populatie (tabel B2.2) is de gewogen pacht prijs per landbouwgebied berekend (tabel B2.3). De ongewogen en gewogen pachtprizen liggen in de meeste gebieden dicht bij elkaar. In de IJsselmeerpolders en het Zuidelijk veehouderijgebied is het verschil tussen beide het grootst (ongeveer 4%). In deze twee gebieden komt in het informatienet minder pacht voor op de akkerbouwbedrijven dan in de totale populatie, en ligt de pacht prijs op de akkerbouwbedrijven hoger dan op de melkveebedrijven. Door rekening te houden met het de areaalverdeling volgens de totale populatie komt de gewogen pacht prijs hoger uit dan de ongewogen pacht prijs.

Waterschapslasten 2006

De waterschapslasten per landbouwgebied zijn berekend met de gegevens die zijn verstrekt door de Unie van Waterschappen. Nederland telt 27 waterschappen, waarvan Blija Buitendijks met ruim 100 ha buitendijks land aan de Waddenzee kust een bijzondere is. Deze is verder ook niet meegenomen. De unie heeft een overzicht verstrekt met de tarieven in 2006 van de waterschapsbelastingen van de 26 waterschappen voor het onderdeel 'onbebouwd'. De tarieven (in € per hectare onbebouwd) zijn gewogen gemiddelde tarieven, waarbij dus rekening is gehouden met de classificatie die de waterschappen hanteerden. Er worden tarieven onderscheiden voor waterkwantiteitsbeheer, waterkeringzorg, wegen en vaarwegen. De laatste twee belastingen worden door slechts enkele waterschappen geheven. Voor elk van deze taken is naast het tarief ook de oppervlakte onbebouwd bekend waarvoor het tarief geldt. Met deze gegevens zijn per waterschap de totale gewogen (via het aandeel onbebouwd) waterschapslasten (waterkwantiteitsbeheer, waterkeringzorg, wegen en vaarwegen) per hectare onbebouwd berekend.

De waterschapslasten per waterschap zijn vervolgens omgerekend naar de gewogen waterschapslasten per hectare per landbouwgebied. Hiervoor is eerst via een GIS-analyse berekend hoe het totale areaal van de waterschappen is verdeeld over de landbouwgebieden. Dat is ook gedaan voor het areaal onbebouwd (met behulp van het aandeel onbebouwd per waterschap). Per landbouwgebied is daarmee bekend hoe het areaal onbebouwd is verdeeld over de waterschappen die in het landbouwgebied vallen. Vermenigvuldiging met de totale

gewogen waterschapslasten per hectare van deze waterschappen levert de waterschapslasten per hectare voor een landbouwgebied (tabel B2.4, 3e kolom).

Tabel B2.4 Waterschapslasten, 2006				
Pachtprijsgebied	Pachtcontracten		Waterschapslasten (€ per hectare)	
	hectare	% met waterschapslasten	totaal	pachtersdeel
Bouwhoek en Hogeland	293	64	64	20
Veenkoloniën en Oldambt	285	55	71	19
Noordelijk weidegebied	645	75	61	23
Oostelijk veehouderijgebied	217	84	60	25
Centraal veehouderijgebied	376	79	28	11
IJsselmeerpolders	210	5	87	2
Westelijk Holland	335	50	65	16
Waterland en Droogmakerijen	416	58	63	18
Hollands/Utrechts weidegebied	171	59	52	15
Rivierengebied	318	66	60	20
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	667	100	65	33
Zuidwest-Brabant	450	64	25	8
Zuidelijk veehouderijgebied	133	69	37	13
Zuid-Limburg	553	75	37	14
Nederland	5.069	69	58	20

Bron: Unie van Waterschappen en Informatienet.

Tot slot is een berekening gemaakt van de waterschapslasten die aan de pachter worden doorberekend. Voor het Pachtprijzenbesluit 2007 is uitgegaan van het toegestane maximum van 50% als geen pachteromslag wordt geheven. Om dat te toetsen wordt bij het vastleggen van de pachtcontracten in het Informatienet nu ook gevraagd of in de betaalde pachtsom waterschapslasten zijn opgenomen. Van het areaal van ongeveer 8.400 hectare reguliere pachtcontracten (zie tabel B2.1) is dit bekend voor circa 5.100 ha (tabel B2.4), ofwel 61%. Op 69% daarvan zijn in de pachtsom waterschapslasten verrekend. Dat aandeel loopt uiteen van 5% in de IJsselmeerpolders (dat voor het grootste deel samenvalt met het waterschap Zuiderzeeland dat werkt met een pachteromslag) tot 100% in het Zuidwestelijk akkerbouwgebied. Niet bekend is echter in welke mate de waterschapslasten worden doorberekend aan de pachter. Hiervoor wordt uitgegaan het maximaal toegestane van 50% (zoals dat ook gedaan is voor het Pachtprijzenbesluit 2007). Het pachtersdeel van de waterschapslasten komt voor Nederland uit op € 20 per hectare (tabel B2.4) en is als volgt berekend: % van het areaal met waterschapslasten x totale waterschapslasten per hectare x 0,5.

Laatst betaalde pacht

Om de laatst betaalde pacht te bepalen wordt de pacht prijs van 2006 verminderd met het pachtersdeel van de waterschapslasten en vermenigvuldigd met het veranderpercentage volgens de Regeling pachtprijzen van 2007. Bij deze werkwijze wordt dus verondersteld dat elke verpachter de maximale pachtverhoging ook heeft doorgevoerd, en dat de bovengrens van 2% van de vrije verkeerswaarde van het desbetreffende land geen belemmering vormde. Het resultaat is opgenomen in tabel B2.5.

Tabel B2.5		Laatst betaalde pacht			
Pachtprijsgebied	Pachtprijs 2006	Waterschapslasten	Pachtprijs 2006, netto	Verander% 2007	Laatst betaalde pacht
Bouwhoek en Hogeland	412	20	392	25	490
Veenkoloniën en Oldambt	367	19	348	10	383
Noordelijk weidegebied	394	23	371	23	456
Oostelijk veehouderijgebied	438	25	413	25	516
Centraal veehouderijgebied	390	11	379	25	474
IJsselmeerpolders	566	2	564	25	705
Westelijk Holland	416	16	400	10	440
Waterland en Droogmakerijen	399	18	381	10	419
Hollands/Utrechts weidegebied	446	15	431	10	474
Rivierengebied	445	20	425	10	468
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	446	33	413	25	516
Zuidwest-Brabant	471	8	463	25	579
Zuidelijk veehouderijgebied	464	13	451	25	564
Zuid-Limburg	470	14	456	25	570
Nederland	433	20	413	21	500

Bron: Unie van Waterschappen en Informatienet.

B2.2 Tuinland

Reguliere pacht voor tuinland komt weinig voor, en daardoor zijn er in het Informatienet te weinig pachtcontracten om een pachtprijs voor tuinland te kunnen bepalen. Daarom wordt gebruik gemaakt van de gegevens van de grondkamer, zoals is opgenomen in het Pachtprijzenbesluit 2007 in artikel 12, lid 2: 'Onze Minister hanteert bij het bepalen van de gemiddelde pachtprijs per pachtprijsgebied gegevens die beschikbaar worden gesteld door de grondkamer.'

Voor het bepalen van de pachtprijs van tuinland zijn de volgende pachtovereenkomsten gebruikt:

- pachtvorm reguliere pacht of geliberaliseerde pacht langer dan 6 jaar;
- ingangsdatum vanaf 1 september 2007.

In totaal zijn 55 contracten gebruikt met een totaal areaal van 294 hectare tuinland (tabel B2.6), wat neerkomt op gemiddeld iets meer dan 5 hectare per contract. Het merendeel (43 stuks) van de overeenkomsten zijn ingegaan in 2008 en de rest in 2007 (6 stuks) of in 2009 (6 stuks). De pachtprijs ligt in beide gebieden rond de € 1.000 per hectare. De pachtprijzen in tabel B2.6 zijn gelijk aan de laatst betaalde pacht, omdat de pachtprijzen zijn getoetst aan de Regeling pachtprijzen van 2007 en exclusief waterschapslasten zijn.

Tabel B2.6		Tuinland, pachtovereenkomsten reguliere pacht of geliberaliseerde pacht langer dan 6 jaar, 2008		
Pachtprijsgebied	Aantal overeenkomsten	Hectare	Pachtprijs (€ per hectare)	
Westelijk Holland	19	116	1.053	
Rest van Nederland	36	178	959	
Nederland	55	294	996	

Bron: Grondkamers.

Bijlage 3

Gevolg correctie 'omzet en aanwas' en overige aanpassingen in het Bedrijven-Informatienet

	Grondbeloning per ha per jaar							Vijfjaarsgemiddelden			Wijziging ten opzichte van bovenstaande variant				
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2001-2005	2003-2007	2001	2002	2003	2004	2005	2001-2005
<i>Vergoeding per ha volgens oude methoden en data</i>															
Bouwhoek en Hogeland	1.302	141	665	-2	466			500							
Veenkoloniën en Oldambt	496	183	323	252	389			328							
Noordelijk weidegebied	664	436	254	264	882			504							
IJsselmeerpolders	1.658	296	1.003	-320	834			682							
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	703	316	766	82	811			541							
Oostelijk weidegebied	795	418	232	276	900			526							
Westelijk weidegebied	842	421	199	110	780			468							
Zuidelijk weidegebied	973	564	359	348	919			625							
Totaal Nederland	848	382	376	182	781			511							
<i>Gelijk aan bovenstaand, maar met correctie voor prijsinvloed aanwas</i>															
Bouwhoek en Hogeland	1.304	89	676	28	413			488		2	-52	11	30	-54	-12
Veenkoloniën en Oldambt	498	144	335	288	329			318		2	-39	11	36	-59	-10
Noordelijk weidegebied	670	317	297	352	696			466		6	-119	42	88	-186	-38
IJsselmeerpolders	1.658	257	1.012	-300	808			675		0	-38	9	20	-26	-7
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	704	294	770	98	782			534		1	-22	4	16	-30	-7
Oostelijk weidegebied	804	295	272	364	724			493		9	-123	41	88	-176	-33
Westelijk weidegebied	848	314	232	197	613			436		6	-107	33	87	-167	-31
Zuidelijk weidegebied	978	435	400	418	746			589		6	-129	41	70	-173	-36
Totaal Nederland	853	288	406	249	646			484		5	-94	29	67	-135	-26

	Grondbeloning per ha per jaar							Vijftaarsgemiddelden			Wijziging ten opzichte van bovenstaande variant				
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2001-2005	2003-2007	2001	2002	2003	2004	2005	2001-2005
<i>Gelijk aan bovenstaand, maar o.b.v. actuele bedrijfsgegevens en rekenmethoden LEI</i>															
Bouwhoek en Hogeland	1.190	87	638	-25	301			405		-114	-2	-38	-53	-112	-83
Veenkoloniën en Oldambt	462	84	323	283	317			290		-37	-60	-12	-4	-12	-29
Noordelijk weidegebied	731	313	304	365	722			491		61	-3	7	13	25	24
IJsselmeerpolders	1.658	330	1.073	-332	845			742		0	72	61	-32	37	68
Zuidwestelijk akkerbouwgebied	648	282	772	101	745			523		-56	-12	2	3	-36	-11
Oostelijk weidegebied	827	302	286	396	743			501		23	6	14	31	19	7
Westelijk weidegebied	827	313	250	214	611			447		-21	-1	18	17	-2	11
Zuidelijk weidegebied	954	423	462	429	738			600		-25	-12	62	12	-7	11
Totaal Nederland	842	282	419	253	638			484		-11	-6	13	4	-8	0

Vergoeding per hectare met behulp van aanvullende bedrijven, actuele rekenmethoden en wegingsfactoren via Statistical Matching															
Bouwhoek en Hogeland				601	38	380	1.123	1.189		665			-37	63	79
Veenkoloniën en Oldambt				261	261	303	395	879		421			-61	19	77
Noordelijk weidegebied				392	478	705	673	1.226		697			87	113	-16
Oostelijk veehouderijgebied				353	488	801	510	1.196		668					
Centraal veehouderijgebied				339	222	741	505	1.210		587					
IJsselmeerpolders				968	-71	721	2.260	1.238		1.047			-104	261	-124
Westelijk Holland				286	94	387	556	525		367					
Waterland en Droogmakerijen				502	399	539	591	819		571					
Hollands en Utrechts weidegebied				480	277	402	417	963		508					
Rivierengebied				168	390	701	739	1.303		635					
Zuidwestelijk akkerbouwgebied				667	35	629	1.175	532		606			-106	-66	-116
Zuidwest-Brabant				325	150	568	780	810		518					
Zuidelijk veehouderijgebied				630	500	828	823	1.138		775					
Zuid-Limburg				96	243	479	601	1.071		490					
Totaal Nederland				457	312	626	794	1.051		646					

Bron: Informatienet.